

Gráberné Bősze Klára

A magyarországi iskolai értesítők/évkönyvek évszázadai, és bibliográfiai feltárásuk

Az iskolatörténet elsődleges és legfontosabb forrásai a levéltári anyagok mellett az iskolai értesítők. „Iskoláink életéről leggazdagabban, a szemtanúk hitelességével az értesítők adnak számot. E műfaj nem az iskolák évi beszámolóit egyszerűen, hanem a tanárok tudományos megnyilatkozásainak fórumait, az iskolai élet színes lenyomatait, emberi sorsok induló szakaszának hírmondóit. Köztük vannak a magyar és magyarországi szellemi élet kiválóságai. Az iskolatörténeti, tágabban a neveléstörténeti kutatásoknak legfontosabb forrásairól van szó.”¹ Ennek ellenére a magyarországi könyvészetben mostohagyermeknek számítottak és számítanak az iskolai értesítők és évkönyvek. Pedig ezek a dokumentumok is a magyarországi könyvészet részei, mégpedig fontos részei, mert nemcsak a hazai oktatás és nevelés tanévenkénti eseményeiről közölnek alapvető, fontos és egyedülálló ismereteket, hanem osztályonként ismertetik a tantárgyakat, a tananyagot, a használt tankönyveket is. A tanárok névsora mellett bemutatják iskolai munkájukat és iskolán kívüli tevékenységüket. Megismerhetjük a diákok tanulmányi eredményeit és az órákon kívüli tevékenységeiket, pl. önképzőkörben való munkájukat. A műfaj előzményei a XVIII. századig nyúlnak vissza. Mária Terézia már 1777-ben a *Ratio educationis* 235. §-ban előírta, hogy „A tanév végén ... minden iskolában és fakultáson nyomtatásban kell megjelentetni a teljes év munkájával kiérdemelt osztályzatok jegyzékét.”² Az 1806-os úgynevezett II. *Ratio educationis* 222. paragrafusában ugyancsak előírta: „Miután tehát e szabályok szerint a vizsgák befejeződtek, az igazgató ... kihirdeti az érdemjegyek rendjét, és ... a tanév végén gondoskodik ennek kinyomtatásáról ...”³ Ezek a kiadványok – érdemsorozatok – nagyrészt latin nyelven jelentek meg „*Classification juventutis ...*”, „*Juventus gymnasii*”, stb. címmel, és az iskolai értesítők elődjeinek tekinthetők. E korai kiadványok csak a tanulók névsorát és érdemjegyeit tartalmazzák, tanári névsort csak ritkán közölnek.

Az 1849-ben kiadott osztrák oktatásügyi rendelet, az *Entwurf* (*Entwurf der Organisation der Gymnasien und Realschulen in Oesterreich*)⁴ a szabadságharc leverése után a magyarországi iskolákra is kötelező volt. E rendelet iskolai értesítők kiadására kötelezte a középiskolákat. A 116.§ írta elő, hogy minden gimnázium a tanév végén értesítőt jelentessen meg, melynek tartalmaznia kell a tantervet, a megjelent tanügyi rendeleteket, az iskolai könyvtárak, szertárak gyarapodását, a tanárok névsorát, munkásságát, a tanulók névsorát és jegyeit, statisztikákat stb., valamint egy tanulmányt, az ún. programértékelést. Ez legtöbb esetben az iskola egy tanárának tudományos értekezése volt. Az iskolai értesítők kiadása a trianoni békediktátum után is tovább folytatódott. 1948-ban, az iskolák államo-

sításakor a VKM utasítására⁵ szüntették meg kiadásukat. Az 1948/49-es tanévről már csak egy-két iskola sokszorosított példányai tudósítanak.

Az 1960-as évektől egyre több iskola jelentetett meg évkönyveket újra többkevesebb rendszerességgel. Ezek legtöbbször jubileumi kiadványok voltak, és tartalmukban, szerkezetükben messze eltértek a hagyományos iskolai értesítőktől.

A „hagyományos” iskolai évkönyvek céljáról és szerkezetéről az 1933-ban kiadott *Magyar pedagógiai lexikon* így írt: az iskolák „a tanév végén nyomtatott évi értesítőt adnak ki, amelyre nézve a rendelkezések a következők: tartalmaznia kell a lefolyt iskolaév történetének minden fontosabb mozzanatát (beírások, tanév megnyitása és lefolyása; vizsgálatok, a testületben beállott változások; tanulmányi kirándulások; isk. ünnepélyek; egészségi állapot; az intézet jótékonyága; hivatalos látogatások, stb.); a testület tagjainak névjegyzékét, iskolai munkakörét, társadalmi és irodalmi munkásságát; az ifj. egyesületek működését; a végzett tananyag rövid jelzését; a használt tankönyvek jegyzékét; a könyv- és szertárak gyarapodását és jelen állapotát, a tanulók névjegyzékét és osztályzatát osztályonként; a tanulókra vonatkozó statisztikai adatokat; tájékoztatást a következő iskolai évrre; a középiskolákban ezenkívül értekezést és az érettségi vizsgálatok ismertetését.”⁶ Az 1945 előtt kiadott évkönyvek többsége valóban ilyen volt.

Az 1977-ben megjelent *Pedagógiai lexikon* már csak múlt időben ír az értesítőkről. Megállapítja, hogy „A felszabadulás után az isk.-k kötelezettsége iskolai értesítő kiadására megszűnt. Azóta az isk.-k egy-egy jelentősebb évforduló alkalmából iskolai évkönyvet adnak ki, amelyben a tanárok tanulmányain s a történeti visszapillantáson kívül a tanulói osztályzattáblázatokat ugyancsak közzéteszik.”⁷

A *Pedagógiai lexikon* 1997-es kiadása 2. kötetében is találunk az „iskolai értesítő, iskolai évkönyv” címszó alatt ismertetést e témáról. A belső tartalomra vonatkozó rész azonos az előbbiekkkel, de a lexikonok közül itt találjuk a legtöbb információt az iskolai értesítőkkel kapcsolatban.⁸

Az előírásoktól függetlenül az iskolai értesítők belső szerkezete, az egyes fejezetek arányai igen gyakran eltértek egymástól. Példaként bemutatom a Veres Pálné Gimnázium évkönyveinek tartalmi alakulását az 1937/38. iskolai évtől.

Az 1937/38. iskolai évről szóló értesítő „az iskola megalapításának 69-ik évében, a leánygimnázium fennállásának 42-ik évében” készült. Felépítése a következő: három értékes programértekezéssel kezdődik, majd az alábbi fejezetek következnek:

- I. Iskolánk múltja. (Az iskola rövid története 1869-től, benne az addigi igazgatók, tanárok, neves tanítványok, látogatók.)
- II. Intézetünk az 1937/38. iskolai évben. (Az iskolai év lefolyása, változás a tanári karban, tanárok szabadságolása, hivatalos látogatások, a Fenntartó Hatóság, vallás-erkölcsi nevelés, kegyelet ápolása, természetvédelem, jótékonyosság, tanulmányi és fegyelmi állapot, a szülői ház és az iskola, a tanulók egészségi állapota, adományok, jutalmak, az oktatás kiegészítése /filmoktatás, kirándulások – erről részletes kimutatás, Országos középiskolai tanulmányi verseny.)
- III. Hatóságok és tanári testület. (1. Hatóságok, 2. Tanári testület a/ igazgató, b/ a tanári testület rendes tagjai, c/ vallástanárok, d/ rendkívüli tárgyak taná-

rai, e/ iskolaorvos, f/ gyakorló tanárok, 3. A tanári testület nyugalmazott tagjai.)

- IV. A tanárok társadalmi és irodalmi munkássága.
- V. Tananyag.
- VI. Az 1937/38. iskolai évben használt tankönyvek jegyzéke (osztályonként).
- VII. Tanári testület és tantárgyfelosztás.
- VIII. Könyvtárak, szertárak. (Tanári könyvtár, segítőkönyvtár, ifjúsági könyvtár, a Vörösmarty Önképzőkör könyvtára, Természettudományi szertár, ásvány- és vegytani szertár, fizikai szertár, földrajzi szertár, énekszertár, mennyiségtani szertár, rajzszerter, művészettörténeti szertár, régiségtár, tornaszertár, Veres Pálné sportkör szerterára.)
- IX. Ifjúsági egyesületek. (Vörösmarty önképzőkör, Ifjúsági Vöröskereszt-Egyesület, Sportkör. Az Országos Nőképző Egyesület Veres Pálné leánygimnáziuma Volt Iskolatársai Szövetségének évi jelentése.)
- X. Érdemsorok. (Rendes – és magántanulók – osztályonként)
- XI. Rendkívüli tárgyak érdemjegyei.
- XII. Érettségi vizsgálatok. (Az érettségi elnök/ök neve, a vizsgák időpontja, az írásbeli tételek tantárgyanként, a kitüntetéssel, jelesen, stb. érettek neve.)
- XIII. Statisztikai adatok. (Kimutatás a leltárakról, tanulók és magántanulók statisztikája, az iskolaépületre vonatkozó kimutatás, benépesülés.)
- XIV. Tájékoztató az 1938–39-ik iskolai évre. (Felvétel, javítóvizsgálatok, magántanulók, felmentések, egyéb tudnivalók.)

Az Országos Nőképző Egyesület továbbképző tanfolyama. (Tantárgy-felosztás, tanárok és tanulók névsora.)

Kiegészíti az értesítőt még négy tábla, kettő a VIII. A és B. oszt. tanulóiról és tanáraikról, kettő az iskoláról: díszterem, kert-, folyosórészlet stb.

Szerényebb költségvetési években természetesen az évkönyvek terjedelme kevesebb volt. Hiányoztak például értekezések, részletes kirándulási beszámolók stb. Figyelmet érdemel azonban, hogy mindig megemlékeznek az eltávozó, vagy nyugdíjba vonuló tanártársakról, illetve a meghalt tanárokról nekrológot közölnek.

Az 1960 után kiadott évkönyvek a korszak jellegéből adódóan tartalmilag módosulnak. Ekkor már olvashatunk az iskolai MSZMP munkájáról, a KISZ-ről, szakmai-ideológiai továbbképzésről.

Közös vonásuk az 1960 után itt-ott megjelenő évkönyveknek, hogy a korábbi – a fentiekben bemutatott – szigorú zárt szerkezet fellazul.

Az 1961/62. iskolai év évkönyve „Bevezető”-vel kezdődik – a tartalom a következőképpen fogalmaz: „Kelemen Lászlóné igazgató előszava”. A következő rész „Az iskola tantestületének új tantervi kísérleteiből” című – ezek tulajdonképpen programértekezések. Ezt követi az „Iskolánk múltja” c. fejezet, majd a „tanév fontosabb eseményei”, személyi változások, a tanárok névsora, a tanárok iskolán kívüli társadalmi és tudományos munkássága, látogatások, az iskolai MSZMP, szakszervezet, KISZ munkája, szakmai-ideológiai továbbképzés, szakmai munkaközösségek, szülői munkaközösség, szakkörök, tanulószobák, könyvtár, kirándulások, tanulmányi versenyek, rendkívüli tárgyak, javító, különbözeti

és magánvizsgák, érettségi, jutalmazások, tanulók osztályonkénti névsora és eredményei, statisztikai adatok és végül beszerzések, felújítások.

Tartalmukban ehhez hasonlóak a következő tanévekben megjelentek is, a fejezetekre osztás azonban változó (pl. az 1971/72. évi a „Szakköreink” c. részben szól a könyvtárról, míg az 1972/73-as tanévben a „Kulturális életünk” c. fejezetben találunk róla információt.) Sajnos időnként a tartalomjegyzék is hiányzik.

A 125. évfordulóra – 1993–1994 – nagyon mutatós és érdekes, szép kiállítású 120 oldalas évkönyv jelent meg. Tartalmilag megújult, modern hangvételű, sok szép illusztrációval készült. Minden benne van, ami egy iskola adott tanévről fontos.

Általában ilyen felépítésűek, illetve ilyen tartalommal készültek az elmúlt ötven év iskolai évkönyvei. Bár a tartalom és az iskolai életről közölt tudnivalók sokszínűek, de mégsem adnak olyan pontos és fontos tudnivalókat, mint az értesítők. Külsőre és kiállításra nézve pedig szürkek – kivéve az évfordulóra készülteket.

Visszatérve az 1945 előtti iskolai évkönyvekre megállapíthatjuk – az 1960-as években elterjedő úgynevezett jubileumi kiadványokkal szemben –, hogy szerkezetük lényegében egységes volt. Ennek azért különlegesen nagy a szerepe, mert így az egyes iskolákra vagy egyes iskolatípusokra vonatkozó információk összehasonlíthatók, egybevethetők voltak. Ez különösen a kutatók számára hasznos.

Hazánkban a legnagyobb iskolai értesítő gyűjteménnyel az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, valamint az Országos Széchényi Könyvtár rendelkezik, de jelentős a Sárospataki Református Kollégium gyűjteménye is.

Ezek a gyűjtemények a magyar tanügyigazgatás alá tartozott alsó- és középszintű iskolák értesítőit/évkönyveit tartalmazzák. Tehát a mai Magyarország területén lévőkön kívül azokat is, amelyek az I. világháború és a trianoni döntés után határainkon túlra kerültek. Így számos olyan iskola kiadványai is megtalálhatóak itt, amelyekben azóta a magyar tannyelvű oktatás, vagy akár maga az iskola is megszűnt. Az is előfordul, hogy a határainkon túl esetleg ma is létező magyar iskola múltjának dokumentumai az eredeti helyen már nem, csak nálunk lelhetők még fel.

Az iskolai értesítők bibliográfiai feltárását, összeírását, bibliográfiai leírását, valamint a magyar könyvészet részeként az összegyűjtött anyag szerkesztését és kiadását az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum erre a gyűjteményre alapozva vállalta, és teremtett hozzá feltételeket. Kondor Imre és Léces Károly kezdték tervezni a munkát. A gyakorlati kivitelezés az 1980-as évek második felében kezdődött az OPKM értesítő-különgyűjteményében található dokumentumok részletes címleírásával. A leírások szerkezete a következő: az értesítő címe, ahogy a címlapon található, az iskolaév, évfolyam, kiadási év, szerkesztő/közlő, nyomda, nyomda székhelye, terjedelem, megjegyzés, lelőhely. A bibliográfiai leírásokat Bakó Anna, Gráberné Bősze Klára, Tóthpál Józsefné és Verőcei Katalin készítették. Ez alapján kapcsolódott a munkához az Országos Széchényi Könyvtár. Munkatársai az OPKM bibliográfiai leírása alapján hasonlították be a tételeket a

saját állományukba. A hiányzó tételek címléírását az OPKM munkatársai készítették el. Az OSZK részéről dr. Dörnyei Sándor segítette a munkát. Ezután jelent meg egy behasonlító jegyzék, egy munkapéldány, mellyel Gráberné Bösze Klára és Léces Károly felkeresték azokat a magyarországi nagykönyvtárakat (egyetemi, egyházi, iskolai könyvtárakat, néhány levéltárat stb.), ahol nagyobb értesítőgyűjtemény található, és ezek állományával is összevetették az adatokat. Így egy leelőhelyjegyzék is rendelkezésére áll a neveléstörténettel foglalkozóknak.

A magyarországi iskolai értesítők bibliográfiája a „XVIII. századi érdemsorozatok” c. kötettel kezdődik, melyet Dörnyei Sándor, V. Ecsedy Judit és Pavercsik Ilona állítottak össze.⁹ A munka „A magyar neveléstörténet forrásai” c. sorozat 3. köteteként jelent meg. Ebből megtudhatjuk, hogy az országunkban fellelhető legkorábbi értesítő 1744-ben jelent meg Kassán, és az Országos Levéltárban található. A több mint 200 érdemsorozatot feldolgozó bibliográfia az alsó- és középfokú iskolák értesítőire vonatkozik. A leírások a városok betűrendjében, iskolatípusok szerint, ezen belül időrendben követik egymást. Ebben a kötetben nemcsak a bibliográfiai adatokat találjuk meg leelőhellyel, hanem legtöbbször az osztályok felsorolását, létszámát is. A függelékben a „Nem iskolákhoz kötött rendszeres oktatás”-t végző iskolák értesítőinek leírása és „Tanári névsorok” leírása található. Végül iskolatípusok szerinti és időrendi mutató egészíti ki a kötetet.

A következő időszak – az 1801–1850 között megjelent – értesítők, illetve az úgynevezett „érdemsorok”, „érdemsorozatok”, „classification juventutis”, „juventus gymnasii ...” bibliográfiája kéziratban készen van. Ez kb. 1300 címléírás Aradtól Zágrábig – korrektúrára és a mutatók összeállítására lenne még szükség. A kézirat összeállítója, e sorok szerzője, szeretne még végigjárni néhány értesítőgyűjteménnyel bíró könyvtárat, illetve levéltárat, mert bár ezek is nyomtatott kiadványok, de országos nagykönyvtárainkban sem találhatjuk meg egy-egy iskola valamennyi kiadványát. Ezen érdemsorok túlnyomó része szintén latin nyelvű, az 1840-es évektől kezdődően jelentek meg magyar nyelven. A kézirat szerkezete ugyanolyan, mint az előző köteté, illetve az 1851–1948 közötti értesítők bibliográfiájáé – városok betűrendje, ezen belül iskolatípus, majd időrend.

A valódi értesítők – melyek felépítését már korábban ismertettük – az *Entwurf* előírásainak megfelelően az 1850/51. tanévtől kezdve jelentek meg. Főleg a gimnáziumok, középiskolák jelentettek meg rendszeresen, majdnem minden tanév végén értesítőt. De más iskolák is, mint a tanítóképzők, felső kereskedelmi iskolák, polgári iskolák, sőt ipariskolák, elemi iskolák, óvodák is tudósítottak életükről, tanáraikról, diákjaikról. Ezek az iskolai értesítők valóságos aranybányát jelentenek az iskolatörténet kutatóinak.

A bibliográfia az értesítőgyűjteményhez hasonlóan a mindenkori történelmi Magyarország területén található iskolák értesítőit tartalmazza. A sajnálatos trianoni békediktátumot követően az elcsatolt területeken maradt magyar iskoláknak ha jelent is meg évkönyvük (mivel már nem a magyar tanügyigazgatás alá tartoznak), nem szerepelnek a bibliográfiában. Viszont „1938 novemberében a Felvidék és Kárpátalja egy részét, 1939-ben márciusában Kárpátalja többi része, 1940 augusztusában Észak-Erdélyt visszacsatolták Magyarországhoz, 1941 áprilisában visszakerült a Bácska és a Muraköz. E területeken a magyar tanügyigaz-

gatás vette át az iskolákat, s fennhatósága alatt maradtak 1944–45-ig.”¹⁰ E szerint természetesen a Magyarországhoz visszacsatolt országrészek iskoláinak évkönyvei is megtalálhatók a bibliográfiában. Más országok értesítőivel/évkönyveivel nem foglalkoztunk. Természetesen elképzelhető lenne egy kiadvány a külföldi magyar iskolák értesítőiről is.

A magyarországi iskolai értesítők bibliográfiájának az 1850/51–1948/49. tanévekre vonatkozó első kötetét 1996-ban jelentette meg az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum. Összeállítója és szerkesztője Gráberné Bősze Klára. Ezután évenként egy, esetleg két kötet jelent meg az anyagi forrásoktól függően. 2005-ben látott napvilágot a 13. kötet, a 14. kötet már 2006-ban nyomdakészen várt a kiadásra. A kötetek szerkezetére vonatkozóan a bevezetésből lehet tájékozódni. A kötetekben való eligazodást és visszakeresését a lelőhelyek jegyzéke, rövidítésjegyzék, névmutató (szerkesztők, közlők, igazgatók) és tárgymutató segíti. Egy-egy kötet általában 3000 tételt tartalmaz.

A még hátralévő kötetek anyaga – számítógépes adatbázisban – készen van: 2006. júliusában már az utolsó értesítő is belekerült az OPKM adatbázisába, így Abaújszántótól Zsombolyáig több mint 42600 tétel található ott.

Az eddig megjelent kötetek a következők:

1. kötet: Abaújszántó – Curgó iskoláinak értesítőit tárja fel. 4962 tétel, 585 p.
2. kötet: Darány – Dunavecse, 4963–7094. tétel. 259 p.
3. kötet: Eger – Füzesgyarmat, 7095–9193. tétel. 259 p.
4. kötet: a 7. kötetig Budapest iskolai értesítői/évkönyvei külön sorszámozással, mindegyik kötet név- és tárgymutatóval ellátva, az utolsó, hetedik kötetben összesített név- és tárgymutató. B1 – B6679. sorszám, illetve tétel. 241, 215, 206, 264 p.
8. kötet: Galánta – Huszt, 9194–11942. tétel. 304 p.
9. kötet: Igló – Kecskemét, 11943–14881. tétel. 312 p.
10. kötet: Kehida – Kunszentmiklós, 14882–18317. tétel. 372 p.
11. kötet: Lajosmizse – Mitrovica, 18318–21290. tétel. 326 p.
12. kötet: Modor – Nagyszombat, 21291–24369. tétel. 337 p.
13. kötet: Nagyszőlős – Pécs, 24370–27784. tétel. 380 p.
14. kötet: Pécsvárad – Segesvár, nyomtatásra készen.

Fontos lenne még az 1949-től 1990-ig, vagy 2000-ig nyomtatásban megjelent évkönyvek bibliográfiai leírásait is összeállítani, bár az 1990-es vagy talán 1980-as évektől megjelentek talán már megtalálhatók a könyvtárak adatbázisaiban. Valószínűleg „digiévkönyvek” is megjelentek, azaz digitális hordozón, cd-n található.

Több könyvtár is megjelentette az állományában található értesítők kötetkatalógusát, mint például a nyíregyházi Móricz Zsigmond Megyei Könyvtár¹¹, a miskolci Lévy József Könyvtár¹² stb.

Az iskolai értesítők/évkönyvek tartalmi feltárása szintén mulhatatlanul szükséges. Az értesítőreperitóriumok közül talán a legelső Panyák Ede összeállítása „A magyarországi középiskolákban 1850–1885-ig megjelent összes programerte-

kezések repertóriumára.¹³ A miskolci Lévay J. Könyvtár is megjelentette az állományában levő értesítők repertóriumát. Iskolatípusok szerint, témák szerint szép számmal jelentek meg repertóriumok. Tudományos pedagógiai folyóiratokban is tanévenként közölték az értekezések bibliográfiai leírását. Tehát többféle kezdeményezés volt, van. Főiskolai szakdolgozatok, disszertációk is témájuknak választották értesítők/évkönyvek repertóriumát. A gyöngyösi gimnázium értesítőinek repertóriumára főiskolai szakdolgozat. Az előzőekben már említett Veres Pálné Gimnázium értesítőinek repertóriumát a 125 éves évfordulóra állította össze Gráberné és Verőcei Katalin.

Gyakran fordult elő, hogy tudományos kutatások eredményei elsőként iskolai értesítőben jelentek meg. A helytörténeti, iskolatörténeti tanulmányok is igen értékesek, jelentősek. Rendkívül változatos témákról próbálják tájékoztatni az értesítők korabeli olvasóit, a szülőket és diákokat, tanártársakat. Tanári könyvtárak, ifjúsági könyvtárak katalógusai, értékes gyűjtemények feltárása, leírása szintén megtalálható az értesítőekben. A repertóriumok bibliográfiáját megtalálhatjuk Jáki László: A magyar neveléstudomány forrásai c. művében.¹⁴

A legalaposabb feltárás az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum szervezésében és irányításával készül a Schola-Orbis számítógépes program alapján. A program, az adattár megálmodói, kidolgozói, propagálói és felelős munkatársai Bakó Anna és Szilágyi Erzsébet. Az ő szervező munkájuk eredményeként már két CD elkészült. „A munka lényege, hogy azonos számítógépes program alapján, azonos szempontok szerint, különböző helyszíneken történik a feldolgozás. ... több mint 30 iskola dolgozik a programmal, ezek között vannak régi, akár több évszázada létesült és ma a határainkon túl lévő magyar iskolák, mint a marosvásárhelyi, kolozsvári, csíkszeredai, stb. Folyik a közös munka Brassóban, Mura-szombaton, Zentán és természetesen Magyarországon is több helyen.” Több hazai nagy múltú iskola is bekapcsolódott a munkába, mint például a csurgói Református Kollégium, a budapesti Veres Pálné Gimnázium.

A Schola-Orbis program célja az „ezer éve létező magyar iskolák egységes múltját és a jelenlegi határokon is átnyúló történetét” feldolgozni, megmutatni. Nemcsak a szorosan vett iskolatörténetet, hanem minden fontos információt megtalálhatunk az adatbázisban: az iskola épülete, tantervek, tantárgyak, pedagógusok, érettségizettek, neves diákok, szakkörök, képek – és a kör bővíthető.

A program munkatársai tanították be a különféle könyvtárak dolgozóit, az adott iskolák könyvtárostárait, tanárait, akik szívesen és nagy lelkesedéssel készítették iskolájuk történetét. Munkájukat folyamatosan nyomon követték a program munkatársai, segítették és segítik őket, konzultálnak, minden problémát megbeszélnek, megoldanak.

Nagy érdeklődés kíséri a munkát, közkinccsé tétele azonban még nem megoldott sajnós. Még sok munka van előttünk, amit szeretnénk jól elvégezni, a lelkesedés és a munkaszeretet megvan, az anyagi lehetőségek viszont mindig nagyon szűkösek, illetve többnyire hiányoznak.

Végezetül ide illik az egyik érdemsorozat mottója: „Munka után bért nyerni dicső, de nyugodni is édes” (Juventus regii gymnasii Kaposvárensis ... 1833.), bár lehet, hogy ez a mi esetünkben nem igaz, és nyugodni még nem lehet, még sok az

előttünk álló feladat. Az értesítő bibliográfia terén még kb. 4–5 kötet várható. A Schola-Orbis programhoz pedig még sok nagy múltú iskolának kellene csatlakozni, de nemcsak a 100 éveseknek, hanem az ötven éveseknek is.

Jegyzetek

- 1 A magyarországi iskolai értesítők bibliográfiája 1850/51–1948/49. Bp., OPKM, 1996. 7. p.
- 2 Ratio Educationis. Az 1777-i és az 1806-i kiadás magyar nyelvű fordítása. Ford. jegyzetekkel és mutatókkal ell. Mészáros István. Bp., 1981. 186. p.
- 3 Ua. 324. p.
- 4 Wien, 1849. Tanrendszerterv a gymnasiumokat illetőlet. Buda, 1850.
- 5 VKM utasítás 42.418/1948. Id. Köznevelés, 1948. június 15.
- 6 Bp., Révai, 1933. 511–512. p.
- 7 Bp., Akad. K., 1977. 235–236. p.
- 8 Bp., Keraban, 1997. 93. p.
- 9 Bp., OPKM, 1989. 213 p.
- 10 A magyar nevelés- és iskolatörténet kronológiája 996–1996. Összeáll. Mészáros István. Bp., 1996. 95. p.
- 11 László Gézáné: Szabolcsi iskolai értesítők bibliográfiája 1864–1984. Nyíregyháza, 1983. 112. p.
- 12 Iskolai értesítők. Szerk. Bálint Péterné, Garamvölgyi Ernőné, Kis Józsefné. Miskolc, 1986. 292 p.
- 13 Bp., 1887. XIII, 183 p.
- 14 Bp., OPKM, 1993. 29–41. p.

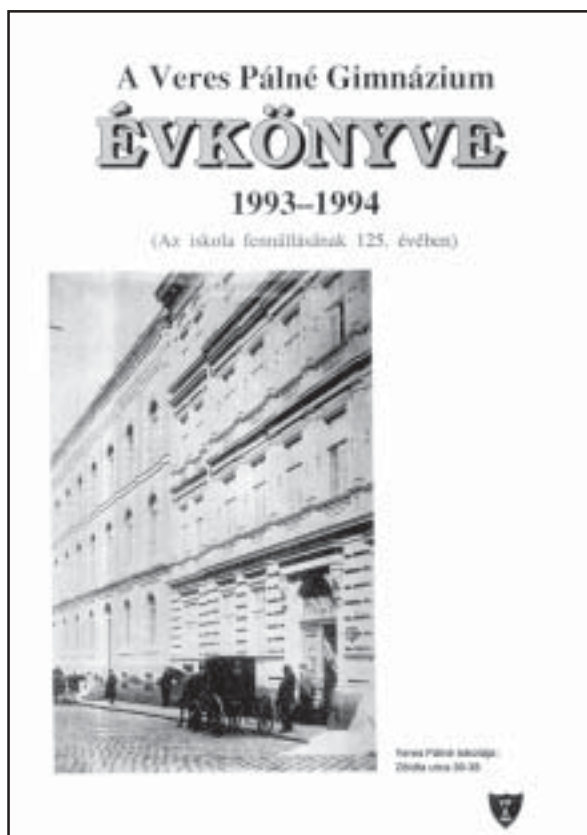
Klára Gráber Bősze: The centuries and bibliographical research of the Hungarian school-reports/yearbooks

There are meaningful historical events of the publication of school-reports in Hungary. These events date back into the distant past, till the first educational law 'Ratio Educationis' (1777), but the essential change was brought about by the provision 'Entwurf der Organisation der Gymnasien und Realschule in Oesterreich' (1849). This made obligatory on secondary schools to report on their activity every year. This unified structured school-reports published all over the country are rich sources of the research of educational history.

Klára Bősze Frau Gráber: Die Jahrhunderte der Schuljahresberichten/Schuljahrbücher in Ungarn und derer bibliographischer Erschließung

Die Herausgabe der Schuljahresberichte in Ungarn hat eine reiche historische Geschichte. Sie reicht bis zur Ratio Educationis (1777) zurück. Eine grundlegende Änderung bedeutete der im Jahre 1849 herausgegebene Entwurf der Organisation der Gymnasien und Realschulen in Österreich. Diese verordnete die jährliche Rechenschaftslegung für die Mittelschulen verbindlich. Diese Jahrbücher gleichen Aufbaus sind reiche Quellen der bildungswissenschaftlichen Forschung.

**Ízelítő az internetes folyóiratunkban (www.eken.opkm.hu)
megjelenő cikkekből:**

- Bara Zsuzsa:* Mit olvastak a diákok 1920-ban?
Biczó Ferenc: Mit olvassanak a fiatal leányok?(megjelent 1926-ban)
Gabona Béla: A falusi gyermek olvasmányai (megjelent 1942-ben)
Ládi László: Digitalizálás a könyvtárakban
Lányi Ede: A mai tanulóifjúság olvasmányai (megjelent 1940-ben)
Nagy Attila: Az olvasás mint kiváltság
Pintér Jenő: A középiskolai ifjúság legkedvesebb olvasmányai (megjelent 1922-ben)
Prohászka János: Mit olvas a mai ifjúság (megjelent 1951-ben)
Székelyné Kőrösi Ilona: Tündérpalota. Egy iskolaépület múltja, jelene, jövője
Szinger Veronika: Kivárási és bontakozó írásbeliség – hagyomány és újszerűség az óvodai írás- és olvasáselőkészítésben